

Rozdział I. Postępowania cywilne obejmujące badanie wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych

§ 1. Wadliwość uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych

I. Pojęcie wadliwości uchwały i jej postaci

W nauce prawa cywilnego wadliwość czynności prawnej jest traktowana jako określenie zbiorcze, odnoszące się do wszystkich tych przypadków, w których czynność prawna została wprawdzie dokonana (i w tym sensie istnieje), ale z uwagi na uchybienia, którymi jest dotknięta, nie może zostać zakwalifikowana jako czynność prawna w pełni prawidłowa (niewadliwa)¹. Wadliwa czynność prawna jest dotknięta sankcją bezskuteczności², która nie jest jednak kategorią jednorodną. Wiąże się z tym problematyka stopniowania wadliwości czynności prawnych³. Przepisy prawa są przy tym źródłem wyłącznie opisu skutków, do jakich prowadzi określona postać wadliwości czynności prawnych, zaś ich syntetyczne zestawienie i przypisanie im nazw jest zasługą

¹ Por. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, w: W. Czachórski, S. Grzybowski (red.), System Prawa Cywilnego, t. I, s. 645.

² Za wyróżnieniem sankcji bezskuteczności w prawie prywatnym, obok tradycyjnie przyjmowanych w nauce prawa sankcji egzekucyjnej i represyjnej, opowiedzieli się m.in. A. Łopatka, Wstęp do prawoznawstwa, s. 195; J. Nowacki, Z. Tabor, Wstęp do prawoznawstwa, s. 60; S. Wronkowska, Z. Ziemiński, Zarys teorii, s. 44–45; Z. Zieliński, Znaczenie terminu „nieważność”, s. 62; J. Śmiałowski, Pojęcie i analiza sankcji, s. 277 i n.; oraz J. Preussner-Zamorska, Nieważność czynności, s. 76–84. Przeciwno takiej kwalifikacji ze względu na brak elementu represji ze strony państwa opowiedział się natomiast J. Kowalski, Wstęp do nauki, s. 110; oraz M. Cieślak, Głos w dyskusji, s. 471.

³ Por. S. Wronkowska, Z. Ziemiński, Zarys teorii, s. 45; L. Nowak, w: L. Nowak i in., Czynności konwencjonalne, s. 90 i n.; T. Gizbert-Studnicki, O nieważnych czynnościach, s. 70–82; oraz Z. Radwański, Jeszcze w sprawie, s. 95.

doktryny i orzecznictwa⁴. Zgodnie z dominującym poglądem, na tle przepisów KC można wyróżnić cztery rodzaje sankcji wadliwych czynności prawnych: nieważność bezwzględna, nieważność względna, bezskuteczność zawieszona oraz bezskuteczność względna⁵.

Dorobek nauki prawa cywilnego dotyczący wadliwości czynności prawnej może zostać wykorzystany przy analizowaniu zagadnienia wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych jedynie na zasadach wynikających z art. 2 KSH⁶. Zgodnie z nimi, podstawowym źródłem regulacji wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych są przepisy KSH. Dopiero kiedy w tej ustawie brak jest rozstrzygnięcia danego problemu – przy czym to stwierdzenie wymaga również przesądzenia, że nie występuje regulacja negatywna oraz że nie jest możliwe wypełnienie stwierdzonej luki poprzez zastosowanie *per analogiam* innych przepisów KSH⁷ – mogą znaleźć zastosowanie przepisy KC, wprost lub w sposób odpowiedni, jeśli wymaga tego natura spółki handlowej⁸.

⁴ Zob. jednak T. Zieliński, Znaczenie terminu, s. 55, który zwraca uwagę, że w literaturze dotyczącej problematyki wadliwości czynności prawnej występuje wiele rozbieżności mających swoje źródło w przyczynach natury terminologicznej, polegających na używaniu mnogości nazw o krzyżujących się zakresach, a także zwrotów nieostrych i wieloznacznych.

⁵ Zob. np. A. Wolter, w: A. Wolter i in., Prawo cywilne, 1996, s. 301; oraz A. Szpunar, O konwalidacji nieważnej czynności, s. 20. Zob. także J. Preussner-Zamorska, Nieważność czynności, s. 18–32; oraz K. Gandor, Konwersja nieważnych czynności, s. 38 i n., i zawarte tam szczegółowe omówienie poglądów doktryny dotyczących systematyki wadliwych czynności prawnych.

⁶ SN trafnie bowiem zauważa w uzasadnieniu przywołanej wcześniej uchw. z 18.9.2013 r., że zakres normowania KSH z art. 1 tej ustawy, jak również odesłanie do uzupełniającego stosowania KC z art. 2, prowadzą do konstatacji, że analizowany akt prawny obejmuje przede wszystkim problematykę o charakterze materialnoprawnym, a pobocznie jedynie zagadnienia o charakterze procesowym. Tak również M. Dumkiewicz, A. Kidyba, Komentarz aktualizowany, art. 1, uw. 1.

⁷ Zob. M. Pazdan, Kodeks spółek handlowych, s. 33.

⁸ Dostrzegam dostrzegam przy tym, że uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych wykazują liczne istotne odmienności w stosunku do tradycyjnie ujmowanej czynności prawnej, przez co dopuszczalność ich kwalifikacji jako czynności prawnej w rozumieniu przyjętym na gruncie prawa cywilnego pozostaje w nauce prawa przedmiotem kontrowersji. Szerzej na ten temat zob. P. Antoszek, Cywilnoprawny charakter uchwał, *passim*. Jednak nawet autorzy opowiadający się przeciwko takiej możliwości, wśród których wymienić należy zwłaszcza J. Frąckowiaka, Uchwały zgromadzeń, s. 8 i n.; oraz *tenże*, Handlowe czynności, s. 11 i n., który uchwałę zgromadzenia spółki kapitałowej uznaje za swoistą czynność konwencjonalną, ewentualnie *sui generis* czynność prawną wewnątrz korporacyjną, nie sprzeciwiają się stosowaniu w zakresie nieuregulowanym w KSH przepisów o czynnościach prawnych w drodze analogii. Niezależnie zatem od stanowiska zajętego w sporze dotyczącym natury prawnej uchwał zgromadzeń spółników, aktualna pozostaje konstatacja, że rozwiązania przyjęte w prawie cywilnym mogą znaleźć subsydiarnie zastosowanie w sposób co najmniej odpowiedni do problematyki wadliwości tych uchwał.

Skoro tak, to na wzór wadliwości czynności prawnej, ogólnym pojęciem wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej należy objąć przypadki uchwał dotkniętych nieprawidłowościami pociągającymi za sobą bezskuteczność takiej uchwały. Jeśli natomiast chodzi o poszczególne postaci tej wadliwości i ich kształt, to art. 2 KSH, nie podważając obowiązującej na gruncie prawa prywatnego zasady jedności prawa cywilnego, zezwala na wprowadzenie do prawa spółek rozwiązań swoistych w omawianej materii, istotnie odbiegających od przywołanej wyżej tradycyjnej systematyki wadliwości czynności prawnej. Ma to swoje uzasadnienie w relatywnie wąskim kręgu adresatów norm KSH w porównaniu z zakresem zastosowania KC, jak również w istotnych różnicach w konstrukcji i funkcjonowaniu między klasycznymi stosunkami zobowiązaniowymi a charakterystycznymi dla problematyki spółek handlowych stosunkami o charakterze obligacyjno-organizacyjnym.

W pierwszej kolejności należy zatem przeanalizować dwie postaci wadliwości uregulowane w KSH, a mianowicie wrzeszalność uchwał sprzecznych z umową bądź dobrymi obyczajami, zagrażających interesom spółki lub zmierzających do pokrzywdzenia współnika (o której mowa w art. 249 § 1 KSH w odniesieniu do sp. z o.o. i w art. 422 § 1 KSH w stosunku do S.A.) oraz nieważność uchwał sprzecznych z ustawą (do której odwołują się art. 252 § 1 KSH na gruncie sp. z o.o. i 425 § 1 KSH na gruncie S.A.⁹). Ustalenie zakresu ich zastosowania oraz kształtu wiążącej się z nimi bezskuteczności pozwoli przesądzić, czy pozostaje jakikolwiek nieuregulowany obszar wadliwości, którego sankcjonowanie mogłoby się odbywać z odwołaniem do przepisów KC, zwłaszcza sankcji nieważności bezwzględnej z art. 58 KC.

Ponadto część doktryny i judykatury argumentuje za zasadnością wyróżnienia jeszcze jednej kategorii wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, a mianowicie ich nieistnienia¹⁰. Chodzi o sytuacje, gdy uchwała jest dotknięta tak daleko idącymi nieprawidłowościami, że nie można w ogóle przyjąć, abyśmy mieli do czynienia z uchwałą i aby mogła ona wywoływać ja-

⁹ Z uwagi na identyczne brzmienie przywołanych przepisów na gruncie obu rodzajów spółek kapitałowych, uwagi w dalszej części tego rozdziału odnoszące się do art. 249 § 1 KSH lub art. 252 § 1 KSH należy odnosić odpowiednio do art. 422 § 1 KSH i art. 425 § 1 KSH.

¹⁰ Za zasadnością wyróżniania kategorii uchwał nieistniejących opowiadają się np. *J. Szwaja*, w: *S. Sołtysiński i in.*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1520, Nb 197; *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 478–479; *M. Kruszyński*, Uchwały nieistniejące, s. 44 i n.; a także *M.S. Tofel*, Uchwały nieistniejące, s. 79 i n. Odmienne jednak m.in. *S. Sołtysiński*, Czy „istnieją”, s. 4 i n.; *K. Bilewska*, Zaskarżanie uchwał, s. 1096 i n.; czy *P. Antoszek*, Dopuszczalność powództwa o ustalenie nieistnienia uchwały, s. 326 i n.

kiekolwiek skutki prawne¹¹. Ściśle rzecz biorąc, nieistnienie nie jest zatem wadliwością uchwały w omówionym powyżej znaczeniu, albowiem brak wówczas substratu, do którego sankcja bezskuteczności w jakiegokolwiek postaci mogłaby znaleźć zastosowanie¹². Wzgląd na kompleksowość przeprowadzanej analizy sądowego badania wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych przemawia jednak za objęciem dalszymi rozważaniami także tej tematyki.

II. Wzruszalność uchwały

1. Przesłanki wzruszalności

A. Relacja przesłanek prowadzących do wzruszenia uchwały

Zgodnie z art. 249 § 1 KSH, wzruszalna uchwała zgromadzenia spółki kapitałowej to uchwała sprzeczna z umową spółki bądź dobrymi obyczajami i godząca w interesy spółki lub mająca na celu pokrzywdzenie współnika. Jeśli chodzi o wzajemną relację pomiędzy nieprawidłowościami wymienionymi w przywołanej regulacji, to poza sporem pozostaje konieczność wystąpienia naruszenia dobrych obyczajów łącznie z godzeniem w interesy spółki lub zmierzaniem do pokrzywdzenia współnika. Źródłem kontrowersji wśród przedstawicieli nauki prawa pozostaje natomiast samodzielność przesłanki sprzeczności z umową jako podstawy żądania uchylecia uchwały. Za trafny w tej mierze należy uznać akceptowany w judykaturze w zasadzie jednolicie¹³, zaś w doktrynie w przeważającej części¹⁴, pogląd odmawiający przyznania sprzeczności z umową takiego statusu.

¹¹ Por. *M. Mataczyński*, *Cywilnoprawne skutki*, s. 202.

¹² Por. *B. Lewaszkiwicz-Petrykowska*, w: *W. Czachórski, S. Grzybowski* (red.), *System Prawa Cywilnego*, t. I, s. 705. Szerzej na ten temat zob. *P. Ochmann*, *Uchwały nieistniejące, passim*.

¹³ Zob. zwłaszcza uchw. SN z 10.3.2016 r., III CZP 1/16, OSNC 2017, Nr 2, poz. 17, i powołane w jej uzasadnieniu wcześniejsze orzecznictwo SN. Zob. także wyr. SA w Szczecinie z 2.11.2016 r., I ACa 541/16, Legalis Nr 1606261; wyr. SA w Łodzi z 11.5.2017 r., I ACa 1414/16, Legalis Nr 1636795; wyr. SA w Szczecinie z 30.3.2017 r., I ACa 902/16, Legalis Nr 1636844; oraz wyr. SA w Gdańsku z 16.3.2018 r., V AGa 39/18, Legalis Nr 1814828. Odmienne natomiast wyr. SA w Szczecinie z 14.8.2013 r., I ACa 358/13, OSA w Szczecinie 2014, Nr 1, s. 67–89.

¹⁴ Tak m.in. *M. Dumkiewicz, A. Kidyba*, *Komentarz aktualizowany*, art. 249, uw. 1, *W. Popiołek*, w: *W. Pyziół* (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, art. 249, uw. 5–6; *A. Koch*, *Podważanie uchwał*, s. 175, *B. Chudziński, A. Koschel*, *Sprzeczność z umową (statutem) spółki*, s. 30; *T. Regucki*, *Czy sprzeczność ze statutem albo umową spółki może być samodzielną podstawą powództwa o uchylecie uchwały?*, s. 23; *A. Gierat*, *Zaskarżanie uchwał*, s. 128–129; *czy Z. Kwaśniewski, E. Chowaniec-Sieniawski*, *Zaskarżanie uchwał*, s. 9. Za samoistnym charakterem przesłanki

To stanowisko uzasadnia bowiem wykładnia językowa art. 249 § 1 KSH. Na konieczność objęcia pierwszym członem koniunkcji alternatywnie ujętych: przesłanki sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz przesłanki sprzeczności z umową wskazuje w szczególności usytuowanie w tekście omawianego przepisu wyrazu „sprzeczna”. Przyjęcie poglądu o samodzielnym charakterze przesłanki sprzeczności z umową prowadziłyby bowiem do zdekompletowania przesłanki sprzeczności z dobrymi obyczajami¹⁵. Gdyby zatem intencją ustawodawcy było zastosowanie alternatywy nie w ramach pierwszego członu koniunkcji, a przed jego rozpoczęciem, powinien powtórzyć wyrażenie „sprzeczna z” bezpośrednio przed „dobrymi obyczajami”.

Oczywiście uzyskanie jednoznacznego rezultatu wykładni językowej nie zwalnia interpretatora z konieczności przeanalizowania innych dyrektyw wykładni, jednak pełnią one wówczas funkcję jedynie subsydiarną, służąc zweryfikowaniu, czy ustalony rezultat wykładni językowej nie jest irracjonalny lub aksjologicznie nieakceptowalny¹⁶. I tak, z systemowego punktu widzenia rzeczywiście można zastanawiać się nad celowością odmiennej regulacji zaskarżania uchwał zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych od przyjętej przez ustawodawcę w odniesieniu do uchwał zgromadzeń innych osób prawnych o charakterze korporacyjnym, gdzie przesłanka sprzeczności z umową ma cha-

sprzeczności z umową opowiadają się natomiast m.in. *M. Rodzyńkiewicz*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, art. 249, uw. 1; *K. Strzelczyk*, w: *R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski* (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. 2, art. 249; uw. 1, *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 484, Nb 956; *K. Oplustil*, Instrumenty nadzoru, s. 709–710; *A. Szumański*, w: *W. Pyziół i in.*, Prawo spółek, s. 728; czy *D. Wajda*, Sprzeczność uchwały, s. 24–29.

¹⁵ Tak trafnie SN w przywołanej wyżej uchwale z 10.3.2016 r. Trudno natomiast zgodzić się z innym poglądem SN zajęтым w uzasadnieniu tego orzeczenia, a mianowicie że użyty w art. 249 § 1 KSH spójnik „bądź” należy traktować jako synonim funktora alternatywy rozłącznej. Wykluczeniu z zakresu zastosowania omawianej normy uległyby bowiem wówczas uchwały równocześnie sprzeczne z umową i dobrymi obyczajami, podczas gdy tego typu wadliwość jest możliwa w praktyce, a jej sankcjonowanie w sposób oczywisty pożądane. Należy zatem przyjąć, że podobnie jak w przypadku przesłanek objętych drugim członem koniunkcji, również sprzeczność z umową i sprzeczność z dobrymi obyczajami ustawodawca połączył przy pomocy funktora alternatywy nierozłącznej (zwykłej). Tak również *B. Stelmach*, Zaskarżanie uchwał, s. 352.

¹⁶ Pogląd o pierwszeństwie wykładni językowej przed wykładnią systemową czy funkcjonalną dominuje w doktrynie i orzecznictwie. Zob. np. *L. Morawski*, Zasady wykładni, s. 72–81; *S. Wrótkowska, Z. Ziemiński*, Zarys teorii, s. 165; czy *J. Wróblewski*, Rozumienie prawa, s. 86. Zob. także uchw. SN(7) z 1.3.2007 r., III CZP 94/06, OSNC 2007, Nr 7–8, poz. 95; uchw. SN(7) z 19.5.2015 r., III CZP 114/14, OSNC 2015, Nr 12, poz. 134; czy uchw. SN z 13.3.2015 r., III CZP 4/15, OSNC 2016, Nr 2, poz. 19.

rakter samoistny¹⁷. Patrząc zaś z perspektywy funkcjonalnej, omówiony powyżej rezultat wykładni językowej niesie za sobą ryzyko umniejszenia znaczenia woli współników wyrażonej w umowie spółki i może stanowić zachętę do jej lekceważenia, skoro nawet najcięższe naruszenia w tym zakresie nie są wystarczającą podstawą do uchylenia uchwały¹⁸. Nie oznacza to jednak, że sens językowy art. 249 § 1 KSH prowadzi do absurdu bądź jest ewidentnie sprzeczny z wartościami konstytucyjnymi lub innymi powszechnie akceptowanymi, dając efekt rażąco niesprawiedliwy lub niweczący *ratio legis* przepisu. Tylko takie konstatacje zaś uzasadniałyby odrzucenie rezultatu wykładni językowej¹⁹.

Powyższe uwagi prowadzą zatem do wniosku, że *de lege lata* za wzruszalną należy uznać uchwałę podjętą z naruszeniem postanowień umowy lub sprzecznie z dobrymi obyczajami, jednak w obu tych przypadkach jedynie pod warunkiem, że równocześnie uchwała godzić będzie w interesy spółki lub mieć na celu pokrywdzenie współnika.

B. Sprzeczność z umową

a. Definicja sprzeczności z umową

Uchwała sprzeczna z umową spółki kapitałowej to uchwała naruszająca jej postanowienia²⁰. Pomimo pozornie jasnego brzmienia tej przesłanki, w pewnych sytuacjach może się jednak nasuwać wątpliwość, czy nadal mamy do czynienia z naruszeniem umowy, czy już ze sprzecznością z ustawą. Przedmiotem kontrowersji jest w szczególności kwalifikacja uchwał naruszających normy

¹⁷ Taki argument podnosi *D. Wajda*, *Sprzeczność uchwały*, s. 24–29, powołując się na art. 42 § 3 PrSpółdz oraz art. 144 ust. 1 DziałUbezpReasU.

¹⁸ Tak chociażby *A. Zbiegień-Turzańska*, *Sankcje wadliwych uchwał*, s. 85; czy *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 2B, s. 484, Nb 956. Por. jednak *A. Koch*, *Podważanie uchwał*, s. 175, który podnosi, że uznanie samoistnego charakteru przesłanki naruszenia umowy w sposób niedopuszczalny ustanawiałoby prym woli współników nad zasadami wynikającymi z dobrych obyczajów, które nie mają takiego statusu.

¹⁹ Por. *L. Morawski*, *Zasady wykładni*, s. 74.

²⁰ Postanowienia umowy spółki kapitałowej nie są przy tym kategorią jednorodną. Oprócz postanowień obligatoryjnych umowa może zawierać elementy fakultatywne, wśród których można wyróżnić postanowienia przewidziane przez ustawodawcę jako dopuszczalne w umowie spółki, postanowienia modyfikujące dyspozytywne i semiimperatywne przepisy KSH oraz postanowienia odnoszące się do stosunku spółki kapitałowej, zwłaszcza jej ustroju, organizacji, praw czy obowiązków współników w zakresie, w jakim KSH tych zagadnień w ogóle nie reguluje i nie przewiduje zamieszczenia ich w umowie spółki, a których granice dopuszczalności wyznacza swoboda kontraktowania. Na ten temat zob. szerzej *I. Weiss*, *Klasyfikacja postanowień umowy*, s. 41 i n.; a także *R. Potrzeszcz*, w: *R. Potrzeszcz, T. Siemiątkowski* (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 2, art. 157, uw. 1–16.

o charakterze *ius dispositivum* w sytuacji, gdy umowa spółki w ogóle nie reguluje problematyki objętej zakresem normowania takiej normy bądź powtarza jej treść.

W doktrynie wyrażono pogląd, zgodnie z którym taką uchwałę należy zakwalifikować jako sprzeczną z umową spółki, a nie z ustawą²¹. To stanowisko zostało jednak poddane trafnej krytyce jako niedające się pogodzić z językową wykładnią przepisów o zaskarżaniu uchwał oraz podstawowymi założeniami teorii prawa²². Za dominujący i *de lege lata* słuszny należy zatem uznać pogląd, że przytoczone wyżej sytuacje kwalifikowane powinny być jako uchwały spreczne z ustawą, zaś z uchwałą sprzeczną z umową spółki mamy do czynienia jedynie wówczas, gdy zostanie naruszone postanowienie umowy, mocą którego wspólnicy – w granicach kompetencji przyznanej im przez ustawodawcę – zmodyfikowali propozycję ustawodawcy zawartą w przepisie o charakterze dyspozytywnym²³. Powyższe uwagi zachowują aktualność również dla norm o charakterze semiimperatywnym²⁴.

Z uchwałą sprzeczną z ustawą, a nie z umową spółki, będziemy mieć do czynienia również wówczas, gdy naruszone postanowienie umowne powtarza przepis ustawy o charakterze *ius cogens*²⁵. Taka sama kwalifikacja będzie uzasadniona, jeśli naruszony zapis umowy jest sprzeczny z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy bądź też wykracza poza zakres dozwolonej modyfikacji, wyznaczony normą dyspozytywną lub semiimperatywną²⁶.

²¹ Zob. M. Romanowski, Czy uchwała zgromadzenia udziałowców spółki kapitałowej spreczna z normą dyspozytywną jest spreczna z prawem?, s. 27 i n.; *tenże*, Jeszcze w sprawie skutków naruszenia, s. 17 i n.; oraz *tenże*, W sprawie skutków zachowania sprzecznego z normą, s. 9 i n.

²² Zob. K. Bilewska, Sankcja sprzeczności, s. 57 i n.; A. Szlęzak, Sprzeczność z normą, s. 45 i n.; S. Sołtyśński, Skutki naruszenia, s. 51 i n.; M. Gutowski, O konsekwencjach naruszenia, s. 17 i n.; oraz E. Łętowska, Nieporozumienia co do adresatów, s. 5 i n.

²³ Różnicowanie wadliwości uchwały naruszającej normę dyspozytywną, gdy umowa spółki milczy w materii objętej tą normą, i uchwały naruszającej postanowienie umowne, modyfikujące rozwiązanie przewidziane w tego typu normie, budzi jednak uzasadnione zastrzeżenia systemowe i aksjologiczne, wobec czego w doktrynie trafnie postuluje się rozważenie ewentualnych zmian ustawodawczych. Zob. zwłaszcza K. Bilewska, Sankcja sprzeczności, s. 57; oraz A. Szlęzak, Sprzeczność z normą, s. 14.

²⁴ Tak A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych uchwał, s. 87.

²⁵ Tak T. Dziurzyński, w: T. Dziurzyński i in., Kodeks handlowy. Komentarz, art. 240, uw. 3.

²⁶ Por. na gruncie prawa spółdzielczego K. Pietrzykowski, Komentarz do ustawy Prawo spółdzielcze, art. 42 uw. 6 i 12, którego pogląd zachowuje jednak aktualność również dla analizowanej problematyki.

b. Obejście umowy

W doktrynie jest ponadto obecny pogląd, że jako sprzeczną z umową należy kwalifikować nie tylko uchwałę, której treść bezpośrednio narusza postanowienia umowy, ale również uchwałę mającą na celu ich obejście²⁷. Z tym stanowiskiem należy się zgodzić, przyjmując że osiągnięcie przez uchwałę celu zakazanego przez umowę na skutek nietypowego wykorzystania dozwolonych metod mieści się w szerokim językowym rozumieniu pojęcia „sprzeczności z umową”. Ponadto z aksjologicznego punktu widzenia jest pożądane sankcjonowanie tego typu nieprawidłowości na równi z bezpośrednią sprzecznością z postanowieniami umowy, co dodatkowo przemawia za przyjęciem postulowanego rezultatu wykładni językowej art. 249 § 1 KSH.

c. Materialny i formalny charakter sprzeczności z umową

Źródłem wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej mogą być zarówno uchybienia dotyczące jej treści (uchybienia materialne), jak i związane ze sposobem jej podjęcia (uchybienia formalne). Pomimo braku wyraźnej regulacji ustawowej w tym zakresie zasadne jest stanowisko, zgodnie z którym wada formalna tylko wówczas może doprowadzić do wyeliminowania uchwały z obrotu, jeśli miała wpływ na podjęcie uchwały lub jej treść. Judykatura aprobuje ten pogląd w zasadzie jednolicie²⁸, zaś doktryna – w przeważającej części²⁹. Ograniczenie się w omawianym zakresie do literalnego brzmienia regulacji KSH dotyczącej zaskarżania uchwał godziłoby bowiem w cel, dla którego ustawodawca wprowadził rygorystyczne przepisy regulujące zwoływanie zgro-

²⁷ Tak m.in. J. Szwaja, w: S. Soltysiński i in., Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1361, Nb 32; J. Dąbrowska, Zaskarżanie uchwał, s. 61; A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych uchwał, s. 89; B. Stelmach, Zaskarżanie uchwał, s. 353–354; oraz B. Chudziński, A. Koschel, Sprzeczność z umową (statutem) spółki, s. 26.

²⁸ Zob. np. wyr. SN: z 10.3.2005 r., III CK 477/04, Legalis Nr 69665; z 5.7.2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, Nr 9, poz. 104; z 12.10.2012 r., IV CSK 186/12, Legalis Nr 606440; czy z 22.4.2016 r., II CSK 441/15, Legalis Nr 1482776. Odmienne SA w Poznaniu w wyr. z 6.11.2007 r., I ACa 884/07, Lex Nr 370701.

²⁹ Za badaniem wpływu uchybienia formalnego na treść uchwały opowiadają się np. D. Wajda, Jeszcze o uchybieniach, s. 803; S. Soltysiński, Nieważne i wzruszalne, s. 8; A. Koch, Podważanie uchwał, s. 61–62; M. Ganobis, Wpływ wad oświadczeń woli, s. 451; czy W. Jurcewicz, Nieważność uchwał, s. 21. Przeciwno zaś: Z. Kwaśniewski, E. Chowaniec-Sieniawski, Zaskarżanie uchwał, s. 31–32; M. Dumkiewicz, Regulacja uchwał, s. 617; oraz R. Uliasz, Czy jest potrzebna reforma przepisów, s. 785.

madzeń spółki kapitałowej oraz procedurę podejmowania uchwał na takich zgromadzeniach i zagrażałoby bezpieczeństwu obrotu³⁰.

Choć przywołane wyżej wypowiedzi doktryny i judykatury, dotyczące dwoistej natury uchybień, jakimi może zostać dotknięta wadliwa uchwała, oraz zasadności badania istotności uchybień o charakterze formalnym, zostały wypowiedziane na gruncie przesłanki sprzeczności uchwały z ustawą, należy uznać, że zachowują swoją aktualność również w odniesieniu do sprzeczności z umową spółki³¹. O zasadności takiego stanowiska świadczy odwołanie do argumentu *a maiore ad minus*. Skoro w przypadku wadliwości większej wagi, do jakiej prowadzi sprzeczność z ustawą, nie zachodzi potrzeba eliminowania z obrotu każdej uchwały dotkniętej uchybieniem formalnym, to tym bardziej byłoby to nieuzasadnione w przypadku sprzeczności z umową.

C. Sprzeczność z dobrymi obyczajami

Użyte w art. 249 § 1 KSH pojęcie „dobrych obyczajów” ma charakter klauzuli generalnej. Odsyła do zasad postępowania o charakterze pozaprawnym, służąc uelastycznieniu przepisów o zaskarżaniu uchwał i procesu ich stosowania³². Chodzi przy tym o pewien abstrakcyjny model uczciwego i efektywnego przedsiębiorcy lub inwestora, a nie o empirycznie potwierdzoną najczęstszą występującą praktykę³³. W obszarze prawa spółek handlowych ten model w pierwszej kolejności wymaga odwołania się do reguł o charakterze obiektywnym, nastawionych na zapewnienie niezakłóconego funkcjonowania konkretnej spółki pod względem ekonomicznym³⁴. Konieczne jest jednak uwzględnienie także norm o charakterze moralnym i standardów etycznych, przy czym brak jest podstaw, aby twierdzić, że ograniczają się one jedynie do norm obowiązujących pomiędzy uczestnikami obrotu profesjonalnego³⁵.

³⁰ Tak SN w wyr. z 12.10.2012 r., IV CSK 186/12, Legalis Nr 606440.

³¹ Tak również A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych uchwał, s. 93; oraz K. Bilewska, Uchybienia proceduralne, s. 501.

³² Szerzej na temat konstrukcji i funkcji klauzul generalnych zob. S. Wronkowska, Z. Ziemiński, Zarys teorii, s. 225–226; oraz Z. Radwański, M. Zieliński, Uwagi de lege ferenda o klauzulach generalnych, s. 11.

³³ Por. M. Spyra, w: A. Szumański (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 484, Nb 958.

³⁴ Zob. np. wyr. SN: z 8.3.2005 r., IV CK 607/04, Legalis Nr 254158; czy z 27.3.2013 r., I CSK 407/12, Legalis Nr 661546; a także K. Oplustil, Instrumenty nadzoru, s. 711; oraz J. Szwaja, w: S. Sołtysiński i in., Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1368, Nb 65.

³⁵ Zob. np. w judykaturze: wyr. SA w Krakowie z 16.3.2017 r., I ACa 1322/16, Legalis Nr 1696263, a w doktrynie: S. Sołtysiński, Nieważne i wzruszalne, s. 14; A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych uchwał, s. 114; M.S. Tofel, Nieważność uchwał, s. 25; czy R. Stefanicki, Dobre obyczaje, s. 30–31. Pogląd, że akceptowany wśród uczestników obrotu profesjonalnego zwyczaj

Skoro tak, to należy uznać, że pomiędzy dobrymi obyczajami a zasadami współzycia społecznego nie zachodzi rozbieżność pojęciowa, która mogłaby uzasadniać sankcjonowanie uchwał naruszających te ostatnie bezwzględnie nieważnością na podstawie art. 58 § 2 KC, a nie wzruszalnością w ramach klauzuli sprzeczności z dobrymi obyczajami z art. 249 § 1 KSH³⁶. Za taką wykładnią przemawia zresztą również взгляд na spójność systemową. Na gruncie art. 58 § 2 KC sprzeczność z zasadami współzycia społecznego stanowiłaby bowiem samodzielną podstawę wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej, podczas gdy w KSH ustawodawca jednoznacznie wyklucza dopuszczalność wyeliminowania uchwały tylko z powodu naruszenia reguł pozaprawnych, czego wyrazem jest brak samoistności przesłanki naruszenia dobrych obyczajów jako podstawy uchylenia uchwały.

D. Godzenie w interes spółki lub zmierzanie do pokrzywdzenia wspólnika

Kolejnymi przesłankami wzruszalności uchwał zgromadzeń wspólników kapitałowych jest naruszenie interesu spółki lub podjęcie uchwały w celu pokrzywdzenia wspólnika. Te przesłanki stanowią swoiste dopełnienie sprzeczności z umową i sprzeczności z dobrymi obyczajami jako podstaw uchylenia wadliwej uchwały. Mają charakter ocenny, zaś ustalenia ich znaczenia należy co do zasady dokonywać *in casu*³⁷.

Podjmując jednak próbę abstrakcyjnego ujęcia tych pojęć, wydaje się, że interes spółki należy utożsamiać ze stabilnym i długotrwałym wzrostem war-

handlowy nie będzie mógł być uznany za zgodny z dobrymi obyczajami, jeżeli ogół społeczeństwa uważa go za niemoralny, był głoszony już w okresie obowiązywania art. 240 § 2 KH, na podstawie którego zaskarżeniu podlegała uchwała wspólników, która wbrew dobrym obyczajom kupieckim godziła w interesy spółki lub miała na celu pokrzywdzenie wspólnika. Zob. *J. Szwaja*, w: *S. Sołtyśiński in.*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1368–1369, Nb 66, i powołana tam literatura przedwojenna.

³⁶ Tak również m.in. *R. Czerniawski*, Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce, art. 422, uw. 9; *P. Grzesiok*, Zaskarżanie uchwał, cz. II, s. 24; *K. Oplustil*, Instrumenty nadzoru, s. 734–735; *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 489, Nb 969; *J. Frąckowiak*, Uchwały zgromadzeń, s. 14; *A. Zbiegień-Turzańska*, Sankcje wadliwych uchwał, s. 290–291; *A. Gierat*, Zaskarżanie uchwał, s. 137–138; czy *Z. Kuniewicz*, Wybrane zagadnienia, s. 43. W judykaturze zob. zaś wyr. SN: z 12.12.2008 r., II CSK 278/08, Legalis Nr 589181 oraz z 25.2.2010 r., I CSK 384/09, OSNC 2010, Nr 10 poz. 140; a także uchw. SN z 20.12.2012 r., III CZP 84/12, OSNC 2013, Nr 7–8, poz. 83. O tym, że zakresy pojęciowe dobrych obyczajów i zasad współzycia społecznego oraz ich funkcje są do siebie w sposób istotny zbliżone, świadczy również art. 98 § 2 projKC, w którym sprzeczność z zasadami współzycia społecznego jako przesłanka nieważności czynności prawnej została przez ustawodawcę zastąpiona sprzecznością z dobrymi obyczajami.

³⁷ Por. *A. Opalski*, O pojęciu interesu, s. 17; a także wyr. SN z 15.3.2002 r., II CKN 677/00, Legalis Nr 277427.

tości jej przedsiębiorstwa, umożliwiającym bieżące zaspokajanie współników i innych interesariuszy spółki, jak np. jej wierzycieli czy pracowników³⁸. Nieodzwone jest zatem odwołanie się do wypadkowej interesów tych podmiotów, przy czym w razie konfliktu pomiędzy nimi pierwszoplanowe znaczenie powinien odgrywać interes wszystkich współników z uwzględnieniem umownego celu spółki³⁹. Sankcjonowaniu podlegają przy tym nie tylko uchwały bezpośrednio godzące w majątek spółki, ale również te, które pośrednio wpływają negatywnie na jej sytuację majątkową (np. obniżając renomę spółki)⁴⁰.

Z kolei pojęcie pokrzywdzenia współnika należy odnosić do jego indywidualnych interesów związanych z uczestnictwem w spółce. Nie jest przy tym konieczne, aby rzeczywiście doszło do pokrzywdzenia⁴¹. Spełnienie omawianej przesłanki nie obejmuje również wymogu, aby intencją głosujących w chwili podjęcia uchwały było pokrzywdzenie konkretnego współnika⁴². W konsekwencji powyższego za uchwałę podjętą w celu pokrzywdzenia współnika należy uznać taką, której treść oceniana *ex ante*, z perspektywy przeciętnego starannego uczestnika obrotu, wskazuje na znaczne prawdopodobieństwo, że jej wykonanie doprowadzi do takiego skutku⁴³.

³⁸ Por. *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 486; oraz *K. Oplustil*, Instrumenty nadzoru, s. 713.

³⁹ Zob. wyr. SN z 5.11.2009 r., I CSK 158/09, OSNC 2010, Nr 4, poz. 63, z gl. apr. *P. Błaszczyka*, Pojęcie interesu spółki handlowej, *passim*; i *O. Sachanbińskiej*, Glosa do wyroku, *passim*.

⁴⁰ Por. m.in. przywołany wyżej wyr. SN z 5.11.2009 r.; a także *D. Wajda*, Ochrona akcjonariuszy, s. 176; oraz *R. Stefanicki*, Dobre obyczaje, s. 30.

⁴¹ Tak np. *R. Czerniawski*, Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce, art. 422, uw. 7; czy *J. Frąckowiak*, w: *A. Kidyba* (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, art. 422, uw. 7.

⁴² Wykładnia językowa art. 249 § 1 KSH prowadzi wprawdzie raczej do odmiennych wniosków, jednak postulowane stanowisko uzasadnia взгляд na wykładnię celowościową. Wykazanie w postępowaniu sądowym zamiaru, jaki towarzyszył oddawaniu głosów przez poszczególnych uczestników zgromadzenia, zwłaszcza jeśli głosowanie miało charakter tajny, wiązałoby się bowiem ze znacznymi trudnościami dowodowymi i mogłoby prowadzić do istotnego ograniczenia możliwości podważenia takiej uchwały. Tak również *K. Oplustil*, Zaskarżenie uchwały, s. 41 i n.; a także *J. Szwaja*, w: *S. Soltysiński i in.*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1381–1382.

⁴³ Takie stanowisko należy uznać za dominujące obecnie zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze. Tak m.in. *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 486, Nb 962; *K. Oplustil*, Instrumenty nadzoru, s. 714; *A. Zbiegień-Turzańska*, Sankcje wadliwych uchwał, s. 122–127; oraz *J. Szwaja*, w: *S. Soltysiński i in.*, Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, s. 1381–1382. W judykaturze zob. zwłaszcza wyr. SN z 16.4.2004 r., I CK 537/03, OSNC 2004, Nr 12, poz. 204.

2. Charakterystyka wzruszalności jako postaci wadliwości

Zgodnie z art. 249 § 1 KSH sprzeczność uchwały z umową spółki lub dobrymi obyczajami, którym towarzyszy zagrożenie dla interesu spółki lub zamiar pokrzywdzenia współnika, dają podstawy do wytoczenia powództwa o uchylenie takiej uchwały. W doktrynie zdecydowanie przeważa pogląd, że wyrok uwzględniający takie powództwo ma charakter konstytutywny i wywołuje skutki *ex tunc*⁴⁴. Tym samym do czasu uprawomocnienia się wyroku uchylającego uchwałę pozostaje ona w pełni ważna i skuteczna, w szczególności zarząd ma obowiązek respektowania wynikających z niej skutków prawnych⁴⁵.

Legitymację do wniesienia omawianego powództwa przyznano jedynie waskiemu kręgowi uprawnionych (art. 250 KSH i odpowiednio na gruncie S.A. art. 422 § 2 KSH), jak również żądanie uchylenia uchwały musi zostać zgłoszone w ciągu miesiąca od dnia otrzymania wiadomości o uchwale, jednak nie później niż w terminie 6 miesięcy od jej podjęcia (art. 251 KSH i odpowiednio art. 424 § 1 KSH)⁴⁶. Są to terminy prawa materialnego o charakterze zawitym, a zatem po ich upływie uprawnienie do wytoczenia przedmiotowego powództwa definitywnie wygasa⁴⁷. Dodatkowo na mocy art. 254 § 1 KSH (i odpowiednio art. 427 § 1 KSH) wyroki uchylające uchwałę korzystają z podmiotowo rozszerzonej prawomocności.

⁴⁴ Zob. np. A. Koch, Charakter sankcji, s. 4; S. Soltysiński, Nieważne i wzruszalne, s. 15; K. Zawada, Zaskarżanie uchwał, s. 599; M. Spyra, w: A. Szumański (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, s. 476, Nb 939; czy A. Gierat, Zaskarżanie uchwał, s. 134. Autorzy opowiadający się za skutkiem *ex nunc* wyroku uchylającego uchwałę pozostają w mniejszości, a wśród nich należy wymienić A. Radwana, Szantaż korporacyjny, s. 21; M.S. Tofela, Nieważność uchwał, s. 20; oraz J. Dąbrowską, Zaskarżanie uchwał, s. 264–266. Ich zapatrywanie nie wydaje się jednak trafne, gdyż pozabawiałoby sensu regulację z art. 254 § 2 KSH (i odpowiednio art. 427 § 2 KSH), statuującą ochronę dobrej wiary osób trzecich, dotkniętych skutkami dokonanej przez spółkę czynności prawnej, której ważność była uzależniona od uchylonej następnie uchwały.

⁴⁵ Zob. A. Koch, Charakter sankcji, s. 4; K. Zawada, Zaskarżanie uchwał, s. 599; a także S. Soltysiński, Nieważne i wzruszalne, s. 15. Ten ostatni postuluje wprawdzie, aby obowiązku wykonania uchwały przed jej prawomocnym uchYLENIEM nie traktować w sposób absolutny, jednak *de lege lata* wydaje się, że decyzję o powstrzymaniu się od wykonywania uchwały, co do której istnieją podstawy do jej uchylenia, zarząd mógłby podjąć w sposób uprawniony jedynie wówczas, gdyby doszło do zabezpieczenia powództwa poprzez wstrzymanie skuteczności zaskarżonej uchwały.

⁴⁶ Termin ten ulega skróceniu w przypadku spółki publicznej (zob. art. 424 § 2 KSH) oraz transformacji spółek handlowych (zob. art. 509 § 2 KSH, art. 544 § 2 KSH oraz art. 567 § 3 KSH).

⁴⁷ Zob. J.P. Naworski, w: R. Potrzyszcz, T. Siemiątkowski (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. 3, art. 422, uw. 1; R. Czerniawski, Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce, art. 422, uw. 1; czy J. Frąckowiak, w: A. Kidyba (red.), Kodeks spółek handlowych. Komentarz, t. III, art. 422, uw. 1.

Powyższa charakterystyka odpowiada zatem wyróżnianej w prawie cywilnym sankcji nieważności względnej czynności prawnej, zwanej również wzruszalnością lub unieważnialnością, w wariacie, w którym do wzruszenia czynności prawnej dochodzi na skutek konstytucyjnego orzeczenia sądowego skutecznego *ex tunc*⁴⁸.

III. Nieważność *sui generis* uchwały

1. Sprzeczność z ustawą jako przesłanka nieważności

A. Definicja sprzeczności z ustawą

Drugą postacią wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych uregulowaną w KSH jest nieważność, o której mowa w art. 252 § 1 KSH. Podczas gdy wzruszenie uchwały może nastąpić w oparciu o zróżnicowane podstawy, do nieważności prowadzi wyłącznie sprzeczność uchwały z ustawą. Równocześnie, mimo że w przepisie jest jedynie mowa o „ustawie”, należy przyjąć, że nie chodzi wyłącznie o naruszenie przepisów KSH ani nawet wyłącznie przepisów rangi ustawowej, ale o sprzeczność z jakimkolwiek powszechnie obowiązującym przepisem prawa⁴⁹.

Za powyższym stanowiskiem przemawia bowiem wykładnia celowościowa. Ograniczenie się do literalnego brzmienia art. 252 § 1 KSH prowadziłoby do irracjonalnego rezultatu, zgodnie z którym uchwały naruszające przepisy innej rangi niż ustawowa należałoby uznać albo za niewadliwe (w razie przyjęcia wyczerpującego charakteru regulacji KSH) albo podlegające surowiej⁵⁰ sankcji nieważności bezwzględnej z art. 58 § 1 KC (w razie opowiedzenia

⁴⁸ Obok czynności prawnych wzruszalnych w następstwie konstytucyjnego orzeczenia sądu wyróżnia się bowiem również czynności wzruszalne na skutek złożenia oświadczenia woli przez określony podmiot w wykonaniu przysługującemu mu uprawnienia kształtującego. Szerzej na temat charakterystyki tej postaci wadliwości czynności prawnej zob. *B. Lewaszkiewicz-Petrykowska*, w: *W. Czachórski, S. Grzybowski* (red.), *System Prawa Cywilnego*, t. I, s. 711 i n.; oraz *Z. Radwański*, *Prawo cywilne*, 2007, s. 341. Za taką kwalifikacją sankcji dotyczącej uchwały sprzeczne z dobrymi obyczajami lub umową spółki, godzące równocześnie w interes spółki lub zmierzające do pokrzywdzenia współnika, opowiada się również np. *A. Zbiegień-Turzańska*, *Sankcje wadliwych uchwał*, s. 165–170.

⁴⁹ Por. wyr. SA w Szczecinie z 19.12.2017 r., I ACa 617/17, *Legalis* Nr 1775634. Tak również *G. Cern*, *Problem nieważności uchwał*, Nr 7–8, s. 33; *M. Spyra*, w: *A. Szumański* (red.), *System Prawa Handlowego*, t. 2B, s. 487, Nb 965, *P. Grzesiok*, *Zaskarżanie uchwał*, cz. I, s. 5–6; oraz *J. Frąckowiak*, *Uchwały zgromadzeń*, s. 10.

⁵⁰ Stoję bowiem na stanowisku, że na mocy art. 252 § 1 KSH uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą dotknięte są sankcją nieważności *sui generis*, która jest łagodniej-

się za uzupełniającym stosowaniem KC), na gruncie której szerokie rozumienie „sprzeczności z ustawą” jest powszechnie akceptowane⁵¹. Absurd pierwszego rozwiązania unaocznia przypadek uchwały sprzecznej z przepisami aktu mającego pierwszeństwo stosowania przed ustawą, jak np. przepisy unijne o bezpośrednim skutku, drugiego zaś – uchwały sprzecznej z przepisami rozporządzenia wydanego w oparciu o ustawową delegację.

Z literalnego brzmienia art. 252 § 1 KSH należy ponadto wywieść, że sprzeczność z ustawą obejmuje zarówno naruszenia norm o charakterze prywatnoprawnym, jak i publicznoprawnym⁵². Niekiedy wprawdzie głosi się pogląd, że przez wzgląd na argumentację słusznościową i prawnoporównawczą sankcję nieważności z art. 252 § 1 KSH należy ograniczyć do naruszeń przepisów prawa prywatnego, zaś wobec uchwał naruszających normy prawa publicznego stosować sankcję nieważności bezwzględnej z art. 58 § 1 KC⁵³. To stanowisko należy jednak odrzucić. Obwarowanie uchwał sprzecznych z regulacjami publicznoprawnymi sankcją łagodniejszą od nieważności bezwzględnej nie jest bowiem wcale rozwiązaniem nieakceptowalnym z aksjologicznego punktu widzenia. Naruszenie tego typu norm pociąga bowiem za sobą przede wszystkim inne niż bezskuteczność rodzaje sankcji, właściwe dla odpowiednich działów prawa publicznego, które stanowią podstawową formę reakcji państwa na działania bezprawne w tym obszarze. Ponadto uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych wywołują w przeważającej mierze skutki o charakterze wyłącznie wewnętrznym, zaś dla ochrony interesów podmiotów usytuowanych w obrębie struktury spółki, zagrożonych w rezultacie naruszenia normy publicznoprawnej, sankcja nieważności przewidziana w art. 252 § 1 KSH wydaje się wystarczająca.

B. Obejście ustawy

Podobnie jak w przypadku przesłanki sprzeczności z umową, tak również w odniesieniu do sprzeczności z ustawą zasadne wydaje się objęcie zakresem

sza od przewidzianej w art. 58 KC sankcji nieważności bezwzględnej. To stanowisko jest szerzej uzasadnione w rozdz. I § 1 pkt III.2.

⁵¹ Zob. np. *M. Gutowski*, Procesowe konsekwencje, s. 40–41; oraz *tenże*, Sprzeczność z prawem Unii Europejskiej, s. 111.

⁵² Tak również np. *A. Gierat*, Zaskarżanie uchwał, s. 137. Por. przy tym trafną uwagę *S. Sołtysińskiego*, Rozważania o nieważnych, s. 312, że nie każde naruszenie normy publicznoprawnej, obwarowanej sankcją właściwą dla tego obszaru prawa, jest automatycznie sankcjonowane również bezskutecznością w prawie prywatnym.

⁵³ Tak *A. Zbiegień-Turzańska*, Sankcje wadliwych uchwał, s. 269–271; a także SN w wyr. z 12.12.2008 r., II CSK 278/08, Legalis Nr 589181.

tego pojęcia nie tylko zachowań bezpośrednio naruszających ustawę, ale także takich, które pozostając zgodne z ustawą z formalnego punktu widzenia, prowadzą jednak do osiągnięcia celu, który ustawa uznaje za zakazany⁵⁴. Takie stanowisko wspiera wykładnia językowa art. 252 § 1 KSH. Do odmiennych wniosków nie prowadzi również systemowe odwołanie do literalnego brzmienia art. 58 § 1 KC, gdyż, po pierwsze, skoro art. 2 KSH zezwala na autonomiczne ukształtowanie problematyki wadliwych uchwał, to również przesłanki tej wadliwości mogą być rozumiane w sposób swoisty, a po drugie – nawet w doktrynie prawa cywilnego coraz większą popularność zyskuje koncepcja, zgodnie z którą obejście ustawy nie ma statusu odrębnej i samodzielnej przesłanki nieważności bezwzględnej, a ustawodawca zamieścił w treści art. 58 § 1 KC wzmiankę na ten temat jedynie w celu doprecyzowania zakresu przesłanki sprzeczności z ustawą⁵⁵.

C. Materialny i formalny charakter sprzeczności z ustawą

Podobnie jak w przypadku przesłanki sprzeczności z umową, również przesłanką sprzeczności z ustawą objąć należy nieprawidłowości odnoszące się do treści uchwał, jak i te dotyczące sposobu ich podejmowania. Ponadto również dla przesłanki sprzeczności z ustawą warunkiem stwierdzenia wadliwości uchwały z uwagi na uchybienia formalne jest wykazanie ich możliwego wpływu na fakt podjęcia uchwały lub jej treść. Aktualne w tym względzie pozostają argumentacja i omówienie poglądów doktryny i judykatury przedstawione przy okazji omawiania przesłanki sprzeczności z umową (por. rozdz. I § 1 pkt II.1.B.c), co czyni zbędnym ich powielanie.

2. Charakterystyka nieważności *sui generis* jako postaci wadliwości

Sprzeczność uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej z ustawą stanowi podstawę do wytoczenia powództwa o stwierdzenie jej nieważności (art. 252 § 1 KSH). Na wzór wyroku uchylającego uchwałę wyrok stwierdzający jej

⁵⁴ Tak również A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych, s. 285–287; T. Czech, Obejście ustawy, s. 39 i n.; J. Frąckowiak, Uchwały zgromadzeń, s. 10; czy A. Gierat, Zaskarżanie uchwał, s. 138. Odmiennie, a zatem opowiadając się za sankcjonowaniem uchwały podjętej w celu obejścia ustawy na gruncie art. 58 § 1 KC, P. Grzesiok, Zaskarżanie uchwał, cz. II, s. 25; a także SN w przywołanym wyżej wyr. z 12.12.2008 r.

⁵⁵ Na ten temat zob. szerzej T. Stawicki, Obejście prawa, s. 97–98. Por. także art. 98 § 1 projKC, zgodnie z którym czynność prawna, której treść lub cel sprzeciwia się ustawie, jest nieważna, chyba że co innego wynika z treści lub celu ustawy. Takie brzmienie proponowanej regulacji nie pozostawia już żadnych wątpliwości co do tego, że obejście ustawy stanowi wyłącznie „podkategorię” sprzeczności z ustawą.